

din cele mai prețioase manuscrise slave copiate în România, Ioan Bogdan descoperă *unica cronică medievală bulgară* ce se cunoaște în prezent, monument al istoriografiei bulgare vechi ce ar fi rămas pierdut poate pentru totdeauna, dacă nu l-ar fi copiat modestul cărturar moldovean. În același sbornic Bogdan relevă cunoscuta operă a călugărului Hrabr «Despre scriere», opera similară a lui Constantin Kostenetki și o altă scriere «Despre cele 8 părți ale vorbirii», toate constituind «întreaga operă gramaticală veche a sud-slavilor»¹. El identifică fragmente din corespondența patriarhului Eftimie al Tîrnovei cu Nicodim de la Tismana, precum și «cele mai vechi anale sîrbești din toate cîte s-au descoperit pînă acuma» (p. 18).

Prin studiile lui Ioan Bogdan, opera culturală a cărturarilor români din epoca în care s-a folosit slavona ca limbă universală de cultură este așezată dintr-o dată într-o lumină nouă, subliniindu-se cu exemple concludente rolul ei în istoria culturii răsăritene; este pus în valoare, în condițiile epocii, nivelul general la care se ridicase cultura intelectualului român de atunci. Din simpli copişti, tributari modelelor aduse de aiurea, aceştia deveneau participanți activi la destinele acestei culturi, ei înșiși creatori de opere originale.

Intuițiile sale, care porneau de la un studiu minuțios al textelor, au fost confirmate și sînt mereu confirmate de noi descoperiri. Multe din cele mai vechi și mai bune texte cunoscute din opera marelui cărturar bulgar, patriarhul Eftimie al Tîrnovei, erau cele copiate de celebrul caligraf și miniaturist Gavril Uric de la Neamțu. Ele au fost luate ca text de bază în ediția critică a lui Kalužniacki². Regretatul Ioan Iufu a semnalat texte similare din opera acestui scriitor în sbornice slave păstrate în Biblioteca mînăstirilor Putna și Dragomirna, într-o vastă colecție de scrieri omiletice și hagiografice bizantine și slave, alcătuită, după unele indicii, după prăbușirea Bulgariei. Această colecție de scrieri omiletice și hagiografice nu este cunoscută nici unei istorii literare bulgare, pentru motivul că nu s-a păstrat ca atare în copii sud-slave. Din 10 volume cîte se presupune a fi avut întreaga colecție, 6 au fost găsite de I. Iufu în biblioteca mînăstirii Dragomirna. Toate par a fi copii executate de cărturari români³.

O altă descoperire recentă aparține slavistului Ion Radu Mircea, care a găsit la mînăstirea Sucevița din Moldova de nord *unica redacție mediobulgară cunoscută* a celebrei colecții de biografii sîrbești numită de editorul ei, Daničić, «Viețile regilor și arhiepiscopilor sîrbi» (Sbornicul lui Danilo). Datînd din 1567 și fiind copiată de monahul Azarie — probabil una și aceeași persoană cu cronicarul bine cunoscut — această versiune mediobulgară, încă inedită, este totodată și cel mai vechi text păstrat din opera biografilor sîrbi (manuscrisele din Iugoslavia sînt din sec. al XVIII—lea, iar manuscrisul de la Lvov utilizat

¹ Vezi, în această privință, V. Jagić, *Рассуждения южнославянской и русской старины о церковнославянском языке* în *Исследования по русскому языку*, t. I., St. Pb., 1885—1895, p. 287—1029, în special p. 575—581.

² Cf. E. Turdeanu, *La littérature bulgare du XIVe siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947, p. 166 și passim.

³ Cf. I. Iufu, *Despre prototipurile slavo-române din sec. XV*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 7—8, Craiova, 1963, p. 511—535, și mai ales *Mînăstirea Moldovița — centru cultural important din perioada culturii române în limba slavonă, sec. XV—XVIII*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 32, 1963, p. 428—455. Și articolul *Manuscrisele slave din biblioteca și muzeul mînăstirii Dragomirna*, de Zlata Iuffu, în vol. de față p. 189—202.